

NIE SÚ MI ZNÁME DÔVODY, PREČO NEMÔŽEM SLÚŽIŤ V ČS. ARMÁDE...

Výpovede plk. gšt. Alojza Ballaya podané na vyžiadanie orgánov čs. armády z roku 1946 k službe v slovenskej armáde 1939 – 1945. (2. časť)

PETER ŠUMICHRAST

ŠUMICHRAST, P.: I'm not aware of any reasons, why shouldn't I serve in the CS Army...

Statements of General Staff Colonel, Alojz Ballay, required by the CS Army authorities from 1946 on the service in the Slovak Army. (Part II). Vojenská história, 4, 21, 2017, pp 125-139, Bratislava.

Military service of the Slovak Army members in 1939-1945, in particular their active cooperation with the representatives of the German military missions in Slovakia as well as the participation in the battles against USSR along with Germany, continues to belong to the interesting chapters of the Slovak military history. One of the outstanding personalities of the Slovak military history is General Staff Colonel, Alojz Ballay, who held important command and staff functions in 1939-1944. He left his personal trail particular in the Slovak aviation, the members of which participated successfully in several operations on the Soviet-German frontline. In 1942-1943, he held the function of the Chief of Command of the Aerial Weapons and following the departure of General Staff Colonel Š. Jurech to the Eastern frontline, also the substitute Commander of the Aerial Weapons. With effect from 1 January 1944, he was appointed the Commander of Aerial Weapons by the President of the Slovak Republic and remained in this position until the time shortly before declaration of the Slovak National Uprising, when he was appointed the military attaché at the Slovak Embassy in Berlin, as a replacement for the II. Class General A. Malár. His accounts of the work in the command and staff functions in 1939-1944, as well as the historical events he participated in or witnessed, are summed up in his statements from 1946, he submitted on the CS Army request.

Military History. Slovakia. World War 2. Slovak Aviation in the World War 2. Alojz Ballay. Witness testimony on the events in the Slovak Army during the World War 2.

Dokument č. 2

VELITEĽSTVO VII SBORU

5. Oddelenie

Trenčín, dňa 11. septembra 1946.

K čís.: 5541-3/B/Dôv. zprav. 1946.

Pr o t o k o l
spísaný s plk. gšt. B a 1 1 a y Alojzom, t. č. mimo služby.

Več: š e t r e n i e .

G e n e r á l i e:

narodil sa : 25. 2. 1905, Pov. Bystrica, vzdelanie : gymn. s mat. a voj. akad.
príslušný : tamtiež, a s vys. škola válečná.
národnosť : slovenská, hovorí : slov. čiastoč. nem., a mad'.
náboženstvo : rim.kat. vyznamenánia : uvedené v protokole,
stav a deti: ženatý, 2. deti, trestaný : nebol,
majetok : nemá,

posledné zamestnanie : dôst. z pov.,
posledné bydlisko : Istebník n/Váh., č. 142.

V y p o v e d á:

1./ Bol ste dňa 28. augusta 1944 zadržaný autom v Trnave a kým?

V Trnave som bol zadržaný dňa 30. augusta 1944 okolo 11.00 hodiny za týchto okolností:

Podľa priloženého opisu dekrétu býv. slov. MNO zo dňa 19. augusta 1944 bol som ustanovený voj. a let. attaché v Berlíne dňom 1. sept. 1944. Dňa 29. augusta 1944 v dopoludňajších hodinách hlásil som odchod do Berlína býv. min. gen. Čatlošovi¹ v Bratislave. Pri rozlúčke mi gen. Čatloš znova dal rozkaz vynasnažiť sa dostať do vlasti obe slov. techn. divízie /jedna v Itálii a druhá v Rumunsku/ a nariadil mi, aby sem sa asi za 14 dní vrátil na Slovensko, vzal si dovolenú a vyčkal jeho ďalší rozkaz.²

¹ Gen. I. triedy Ferdinand Čatloš Ferdinand Čatloš, narodený 17. 10. 1895, Liptovský Sv. Peter, okres Liptovský Mikuláš. Príslušník čs. leží v Rusku v rokoch 1917-1920, čs. armády v rokoch 1920, 1921-1939 a slovenskej armády v rokoch 1939-1944. JABLONICKÝ, Jozef. *Povstanie bez legiend*. Bratislava : Obzor, 1990, ISBN 80-215-0077-8; ŠTEFANSKÝ, Václav. *Generál Ferdinand Čatloš. Biografický náčrt*. Bratislava : MO SR vo Vojenskej informačnej a tlačovej agentúre, 1998. ISBN 80-88842-13-1; CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské dejiny Slovenska*, zv. V. (1939 – 1945). Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2008. ISBN 978-80-89169-16-0; BAKA, Igor – CSÉFALVAY, František – KRALČÁK, Peter a kol. *Ferdinand ČATLOŠ – vojak a politik (1895-1972)*. Bratislava : Pro Militaria Historica, 2011. ISBN 978-80-970768-0-1; ŠTAIGL, Jan a kol. *Generáli – slovenská vojenská generalita 1918 – 2012*. 2. aktualizované a spresnené vyd. Bratislava : Magnet Press Slovakia v spolupráci s Vojenským historickým ústavom, 2012, s. 26-27. ISBN 978-80-89169-25-2; CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013, s. 38-39. ISBN 978-80-89523-20-7.

² Plk. gšt. A. Ballay vo svojej výpovedi spomína 1., resp. 2. technickú divíziu. Pre úplnosť treba dodať, že do skončenia druhej svetovej vojny nebola ani jedna z nich preniesená na územie vtedajšej Slovenskej republiky. ŠTEFANSKÝ, Václav. *Slovenskí vojaci v Taliansku 1943 – 1945*. Bratislava : MO SR vo Vydavateľskej a informačnej agentúre, 2000. ISBN 80-8884-32-

Po odhlásení som toho istého dňa cestoval domov do Trenčína pre svoje zavazadlá a dňa 30. augusta 1944 vydal som sa autom z Trenčína do Bratislavu odkiaľ som mal cestovať vlakom do Berlína.

V Trenčíne som bol odo dňa 20. augusta 1944 do 30. augusta 1944 na dovolenej a pripravoval som sa na cestu do Berlína. V deň nastúpenia cesty z Trenčína do Berlína som v Trenčíne nič nepozoroval a preto som ako obvykle, odišiel autom do Bratislavu. Cestou do Bratislavu som nič nepozoroval v posádkach (,) cez ktoré som prechádzal, t. j. N. Mesto n/Váhom a Piešťany, len po príchode do Trnavy som pozoroval veľký voj. ruch.³ Na ceste južne od Trnavy smerom k Bratislavu bola na ceste silná voj. stráž, ktorá ma zastavila. Pripomínam, že som bol v civilnom obleku. Stráž ma nechcela pustiť ďalej, povedali mi, že

8; CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské dejiny Slovenska, zv. V. (1939 – 1945)*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2008, s. 127-137, s. 250-257. ISBN 978-80-89169-16-0; SEGEŠ, Vladimír (vedúci aut. kolektívu) – DANGL, Vojtech – ČAPLOVIČ, Miloslav – BAKA, Igor – CSÉFALVAY, František – BYSTRICKÝ, Jozef – ŠTAIGL, Jan – ŠTEFANSKÝ, Michal – PURDEK, Imrich. *Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov slovom a obrazom*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR v spolupráci s Vojenským historickým ústavom, 2013, s. 233-235. ISBN 978-80-89523-18-4.

³ V špeciálnej zbierke spomienok uložených vo Vojenskom historickom archíve Bratislava sa nachádza aj materiál Karola Fraňa a Štefana Nosku pod názvom „Zapojenie trnavskej posádky do SNP“. Jeho obsah tvorí aj kópia tajného spisu – vyhlášky vydanéj npr. pech. Karolom Fraňom z pozície veliteľa Posádkového veliteľstva Trnava z 30. augusta 1944 s nasledovným obsahom: „,Dnešným dňom obmedzujem voľný pohyb obyvateľstva v meste Trnava takto: Prechádzanie cez ulice za účelom nákupov smie civilné obyvateľstvo vykonať od 6 hod. rannej do 20.00 hod. večernej. Po tejto hodine budú sa môcť pohybovať len vojenské ozbrojené hliadky a civilné osoby znajúce heslo. Osoby, ktoré heslo nebudú vedieť, budú zadržané. Otvorenie obchodov a hostincov a odpredaj v nich nariadujem od 7.00 hod. do 09.00 hod. dopoludnia. O 09.00 hod. misia byť bezpodmienečne všetky obchody a hostince uzavreté a odpredaj zastavený. Akékoľvek zhľukovanie civilných osôb prísně zakazujem. Ďalej upozorňujem všetkých obyvateľov mesta Trnava, že telegramy a telefonné rozchovory sú vyhradené počínajúc dnešným dňom len pre vojenskú cenzúru. Listová pošta bude odoslaná len po patričnej vojenskej cenzúre. V dôsledku tohto obálky nezalepovať. Cestovanie železnicou je kontrolované a obmedzujem ho na najnutnejšiu mieru. Dostanú: Miestny rozhlas, riaditeľ pošty, veliteľstvo žandárov, III. pracovný prapor, náhr. pom. rota a náhr. 2. rota. Trnava, 30. augusta 1944.“ VHA Bratislava, f. spomienok, ŠZ X-396. Vtedajší stot. pech. Andrej Benka Rybár, veliteľ posádky Trnava, jeho úlohu v prípravách zapojenia sa Trnavskej posádky do národného boja za oslobodenie „zhodnotil“ vo svojich spomienkach pod názvom „Spomienky na prípravy odboja a boja trnavskej posádky“ uložených vo Vojenskom historickom archíve Bratislava takto..., Príchodom nadporučíka Karola Fraňa, vo funkcií prvého pobočníka veliteľa náhradného praporu, dostáva sa trnavskej posádke ďalší spoľahlivý odbojový pracovník. Doniesol od pplk. Goliana presnejšie rozkazy a smernice. Pozdejšie vysvitlo, že bol príbuzný pplk. Goliana a mal prevziať velenie posádky, k čomu však nedošlo, nakoľko ustanovený veliteľ posádky (rozumej – A. Benka-Rybár) bol do odbojovej činnosti zapojený a túto v Trnave organizoval. Veľmi dobrým pracovníkom odbojovej činnosti bol získaný nadporučík v zálohe Július Nosko, zastávajúci funkciu druhého pobočníka veliteľa náhradného praporu. Za dobrej súčinnosti veliteľ (rozumej – A. Benka-Rybár) a oba pobočníci vypracovali presný plán vojenského odboja v Trnave, ktorý po niekoľkých konzultáciách bol aj pplk. Golianom schválený a podstatná časť povstania aj podľa neho prevedená.“..., Medzitým čo veliteľ posádky organizoval obranu v priestore Žarnovica, samozvance ako pplk. Dezider Kiš Kalina a jeho druhowia mali najväčšiu starosť o uchvátenie funkcií v jednotke (,) o ktorej úspech sa [sa] nijak nepričinili.“..., Kapitán Fraňo Karol ako príbuzný pplk. Goliana pripisoval si zásluhy veliteľa posádky, ačkoľvek všetkým bolo známe, že zastával stále funkciu prvého pobočníka. Pravda jeho zásluha o povstanie bola veľká a bol hneď mimoriadne povýšený na kapitána.“ VHA Bratislava, f. spomienok, ŠZ X-268. Podľa doloženého dobového dokumentu - vyhlášky vydanej npr. pech. Karolom Fraňom z pozície veliteľa Posádkového veliteľstva Trnava z 30. augusta 1944, je pravdepodobnejšie, že K. Fraňo zohral dôležitejšiu úlohu v prípravách zapojenia sa Trnavskej posádky do národného boja za oslobodenie, ako mu priznáva A. Benka-Rybár.

musím mať povolenie od pos. veliteľstva, ak chcem cestovať do / Bratislavu.

./.

- 2 -

Odbral som sa preto do budovy pos. veliteľstva a pred budovou som videl veľký ruch, ľudia v uniformách i v civ. obleku boli ozbrojení, vozidlá s konským poťahom i automobily shromáždovaly na príahľom námestí a bolo vidieť aj nedospelé osoby ozbrojené automatmi a ruč. granátnici.⁴ Pred budovou som stretol kpt. pech. Floriána Ďuráčka⁵, požiadal som ho aby mi pos. vel. vydalo pripustku na cestu do Bratislavu. Ruch v Trnave som si nevedel vysvetliť a preto, že v posledných augustových dňoch boli časté pohotovosti v jednotlivých posádkach, domnieval som sa, že v Trnave je pohotovosť. Kpt. Ďuračka⁶ (!) má zavedol do

⁴ K historickým reáliam viažucim sa k zapojeniu Trnavskej posádky do Slovenského národného povstania a osudom jej príslušníkov pozri napr.: SOKOLOVIČ, Peter. Karol Fraňo, veliteľ trnavskej posádky v čase odchodu do povstania. In *Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epochi*. Roč. 7, č. 4, 2011, s. 78-89; DIBALA, Ján – VESTENICKÝ, Emil. *Konfrontácia s inou realitou. Gen. Jozef Marko spomína na SNP*. Bratislava : Mayer media, 2017. ISBN 978-80-972099-1-9; ŠVANDA, Petr. Na návšteve u povstaleckého veliteľa trnavskej posádky. In *Bojovník. Dvojtýždenník antifašistov*. Roč. 42, č. 19, 2010, s. 8; SOKOLOVIČ, Peter. Odchod trnavskej posádky do povstania. In *Slovenská republika 1939 - 1945 očami mladých historikov III. Zborník príspevkov z tretieho sympózia KH FF UCM Trnava*. Trnava : Katedra história FF UCM, 2004, s. 273-300; PINČEKOVÁ, Iveta. Osudy Antona Martišoviča v SNP a v nemeckom zajatí. In *Historické rozhľady VI*. Zost.: Lacko, Martin; Klubert, Tomáš; Varšo, Ivan. Bratislava : Historické rozhľady, o. z., 2010, s. 53-74; MIKUŠ, Tibor a kol. *Trnavská posádka v SNP v okoli Horných Hámrov*. Trnava : Trnavský samosprávny kraj, 2016, ISBN 978-80-897-59-25-5; SOKOLOVIČ, Peter. Udalosti novodobých trnavských dejín zachytené v Kronike národného povstania v Trnave. In *Nové historické rozhľady : New Historical Perspectives*. Roč. 3, č. 1, 2013, s. 93-127.

⁵ Správne – stot. pech. Florián Juračka, narodený 23. 3. 1913 v Dojči, okres Senica nad Myjavou. V prihláške pre dôstojníkov a rotmajstrov z povolania z 24. 5. 1946 uviedol, že do Trnavy prišiel dobrovoľne z Trenčianskych Teplíc, kde od 1. 1. 1944 vykonával funkciu pobočníka šéfa Vojenskej správy - MNO SR.

⁶ Florián Juračka ako absolvent Učiteľského ústavu v Modre nastúpil na vykonanie vojenskej služby v čs. brannej moci dňa 1. 10. 1936. Týmto dňom bol zaradený do Školy pre dôstojníkov v zálohe 10. divízie v Banskej Bystrici. Dňa 28. 8. 1938 bol preložený do zálohy ako ppor. Od 15. 9. 1938 do 22. 12. 1938 ako veliteľ čaty pešieho pluku 12 bol na mimoriadnom cvičení v rámci mobilizácie. Dňa 21. 3. 1939, krátko po vzniku Slovenského štátu, ppor. pech. v zál. F. Juračku povolali do pešieho pluku 33. Dňom 15. 6. 1939 aktivovali ako por. 20. 8. 1939 bol premiestnený do cyklistického praporu v Turčianskom Sv. Martine, kde sa stal veliteľom 3. cyklistickej roty. Od 10. 11.–18. 12. 1939 absolvoval aplikačný kurz pre aktivovaných dôstojníkov v Dolnom Kubíne. 1. 2. 1940 ho preložili na MNO a 15. 2. 1940 ustanovili za dočasného pobočníka ministra národnej obrany. 1. 8. 1940 povýšený na ppor. a 15. 6. 1941 premiestnený do pešieho pluku 1, ustanovený za veliteľa 1. roty a 20. 8. 1941 za I. plukovného pobočníka. 15. 11. 1941 odišiel do pola ako veliteľ 6/21 roty k Rýchlej divízii. Dňa 7. 11. 1942 sa vrátil na Slovensko a stal sa veliteľom praporu pešieho pluku 1 v Trnave. 15. 2. 1943 ho povýšili na stotníka pechoty. 1. 1. 1944 bol premiestnený na MNO a ustanovený za pobočníka šéfa Vojenskej správy. Počas vypuknutia Slovenského národného povstania sa zdržiaval v trnavskej posádke a podieľal sa na jeho vyhlásení a organizovanom odchode posádky na povstalecké územie. Počas presunu posádky, spolu s ppor. pech. K. Fraňom, sa usiloval prehovoriť veliteľa nitrianskej posádky, mjr. pech. Jána Šmigovského, aby sa pridal k Povstaniu, ale neúspešne. Po príchode na povstalecké územie bol prvým plukovným pobočníkom pppl. pech. D. Kišša-Kalinu. 15. 9. 1944 bol ako kpt. pech. ustanovený za veliteľa praporu „Váh“ v III. taktickej skupine „Gerlach“. V 2. polovici septembra 1944 bol prapor začlenený do IV. taktickej skupiny „Muráň“, presunul sa do Handlovej a 18. 9. 1944 sa zúčastnil neúspešného povstaleckého protiútoku na znovuzískanie Prievidze. V októbri 1944 sa opäť v zostave III. taktickej skupiny „Gerlach“ zúčastnil ústupových bojov v smere Lučenec – Zvolen. Od 20.–28. 10. 1944 sa so svojím

bydovy⁷ (!) veliteľstva a to do kancelárie pos. veliteľa vtedajšieho npor. Fráňa u⁸.

2./ Boli ste vyzvaný a kým, aby ste sa pridali k povstaleckej trnavskej posádke?

práporom zúčastnil bojov v priestore Podkriváň – Detva – Očová – Vigľaš – Zolná. Po prechode na partizánsky spôsob boja pokračoval v aktívnom odpore ako náčelník štábu čs. partizánskej brigády v partizánskom zväzku Chruščov. Po jeho spojení so sovietskou Červenou armádou, od 6. 3. 1945, bol prezentovaný v 1. čs. armádnom zbere v Poprade a prijatý do čs. brannej moci a včlenený do náhradného pluku. Na konci vojny ho premiestnili do Vojenskej oblasti 3 Brno a 24. 7. 1945 do Vojenskej oblasti 4 do Bratislavu. V rokoch 1945 – 1948 vykonával funkcie veliteľa práporu, rok študoval na Vysokej škole válečnej v Prahe. Po 12-mesačnej dovolenke ho 1. 3. 1948 preložili do zálohy ako mjr. pechoty v zálohe. VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov, kmeňový list Floriána Juračku narodeného 23. 3. 1913; CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013, s. 109-110. ISBN 978-80-89523-20-7.

⁷ Správne – budovy.

⁸ Karol Fraňo, nar. 27. 4. 1917 Podbrezová, okr. Brezno nad Hronom. Od 1. 3. 1939 nastúpil na vykonávanie prezenčnej služby v pešom pluku 12 vo Zvolene. Po vzniku Slovenského štátu absolvoval Školu pre dôstojníkov v zálohe v Banskej Bystrici a v roku 1940 ukončil štúdium aj na Vojenskej akadémii. Po vyradení ho ako por. pech. z povolania premiestnili do Popradu, kde sa stal I. dôstojník horskej kanónovej batérie pešieho pluku 9. Dňa 30. 9. 1940 ho premiestnili do Bratislavu a 1. 10. 1940 ustanovili za veliteľa čatý a 1. 3. 1941 za zástupcu veliteľa kanónovej batérie pešieho pluku 1. Po vstupe Slovenska do vojny proti ZSSR bol dňa 25. 6. 1941 odoslaný do poľa a ustanovený za 2. pobočníka veliteľa pešieho pluku 101. V auguste 1941 bol pridelený na veliteľstvo divízie, kde robil materiálneho dôstojníka na 4. oddelení. 3. 9. 1941 bol pridelený ako 2. pobočník veliteľa pluku. 1. 1. 1943 ho povýšili na npor. pech. 14. 7. 1943 sa vrátil z frontu do pešieho pluku 1 a bol ustanovený za veliteľa náhradnej roty. Dňa 1. 10. 1943 bol ustanovený za veliteľa 3. výcvikovej roty pešieho pluku 1 v Trnave. 14. 4. 1944 ho ustanovili za mobilizačného dôstojníka pluku, s tajným zámerom pppl. gšt. J. Goliana, ktorý s ním rátal ako s povstaleckým veliteľom trnavskej posádky. 24. 8. 1944 prevzal konkrétné inštrukcie na otvorené ozbrojené vystúpenie od pppl. J. Goliana a ešte v ten istý deň vydal pokyny na obsadenie kruhovej obrany mesta. Takisto realizoval skoršiu Golianovu myšlienku o sústredení vojenského materiálu na stredné Slovensko. Nariadił presun zbraní z trnavského zbrojného skladu do Zvolena a v priebehu augusta 1944 zabezpečil vyzbrojenie špeciálnej roty, ktorá, ako partizánska jednotka, mala pôsobiť na západnom Slovensku. 29. 8. 1944, po prejave ministra národnej obrany, gen. I. tr. F. Čatloša okolo 21.00 h, dostala trnavská posádka rozkaz od pppl. gšt. J. Goliana na mobilizáciu a postavenie sa na odpor prichádzajúcim nemeckým okupantom. Npor. K. Fraňo vydal v Trnave mobilizačnú výzvu a na druhý deň, 30. augusta, vydal aj „Vyhľášku“ na obmedzenie pohybu občanov mesta Trnavy. Oficiálneho veliteľa posádky stot. A. Benka-Rybára nezbavil velenia, preto v povojunej historiografií vystupujú ako dvaja veliteľia trnavskej posádky. Npor. K. Fraňo mal však rozhodujúci podiel na velení trnavskej posádky počas jej presunu na povstalecké územie. Za činnosť predurčeného povstaleckého veliteľa trnavskej posádky počas príprav SNP a uskutočnenie presunu časti posádky na povstalecké územie, 1. 9. 1944, bol J. Golianom mimoriadne povýšený na stot. pech. Z trnavskej posádky sa sformoval pluk „Dunaj“, v ktorom sa stal zástupcom veliteľa. Od 14. 9. 1944 bol náčelníkom štábu v 25. pešom práopore „Hron“. Od 27. 9. 1944 bol 2. pobočníkom veliteľa III. taktickej skupiny „Gerlach“. Po ústupu do hôr, 3. 11. 1944, sa stal veliteľom partizánskej jednotky „Bogdan“ v lesoch na Poľane, kde sa včlenil do partizánskej jednotky pppl. pech. Viliama Lichnera, v ktorej mal funkciu hospodára. 1. 4. 1945 ako kpt. pech. nastúpil službu v čs. armáde v Posádkovom veliteľstve v Trnave, kde ho ustanovili za veliteľa posádky. Od 7. 7. 1945 ho pridelili do protitankového oddielu v Topoľčanoch, kde sa stal veliteľom. Krátko nato, 1. 8. 1945, ho povýšili do hodnosti škpt. pech. a o dva dni ho pridelili ako prednosta pre 5. oddelenie (OBZ) do Posádkového veliteľstva v Komárne. 5. 9. 1945 ho pridelili k veliteľstvu VII. zboru a ustanovili za prednosta 5. oddelenia (OBZ) zboru. 1. 10. 1946 ho povýšili na mjr. pechoty. V období od 1. 6.–31. 7. 1947 absolvoval kurz obranného spravodajstva na Hlavnom štábe v Prahe. Jeho vojenská kariéra sa skončila 31. 5. 1948, keď bol prepustený do pomeru mimo činnej služby a preložený do I. zálohy ako mjr. pech. v zál. V rokoch 1948 – 1957 ako technický úradník pracoval v Azbestocementových závodoch v Nitre, potom ako technológ Poverenictva stavebníctva v Bratislave. Od r. 1970 bol podnikovým riaditeľom Azbestocementových závodov, n. p. Nitra. CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013, s. 67-68. ISBN 978-80-89523-20-7.

Po vstupe do kancelárie pos. veliteľa vyzval ma npor. Fraňo, by som prevzal velenie trnavskej posádky. Nato som sa ho opýtal, o čo vlastne ide a prečo mám prevziať velenie bez rozkazu môjho nadriadeného veliteľa. Npor. Fraňo mi na to sdelil, že dostal rozkaz od náčelníka vel. pozemnej armády v B. Bystrici, aby sa Nemcom, ktorí mali podľa rozhlasového prejavu gen. Čatloša večer predchádzajúceho dňa vypochodovať na Slovensko, postavil na odpor. Nato som mu ja odvetil, že gen. Čatloš, ako minister nár. obrany nariadiil, že slov. armáda nemá prekážať Nemcom pri vypochodovaní a doporučil som mu, aby sa telefonicky opýtal gen. Čatloša v Bratislave, či je uvedený rozkaz z B. Bystrice v súlade s jeho nariadením. Pripomínam, že ráno dňa 30. augusta 1944 hovoril som z Trenčína telefonicky s MNO s npor. Kubánim a pýtal som sa ho, či mám všetky doklady pre cestu pripravené.

Na uvedený moj návrh npor. Fraňovi tento odvetil, že on sa pýtať nikoho nebude, pretože on ako pos. veliteľ podlieha priamo veliteľovi pozemného vojska. Npor. Fraňo mi sdelil, či mienim ostat' v Trnave a prevziať velenie. Ja som mu na to oznámil, že takýto závažný úkol nemôžem z vlastného rozhodnutia bez rozkazu prevziať a nemôžem si vziať na svedomie event. krviprelievanie a žiadal som ho, aby ma prepustil do Bratislavu, pretože mám rozkaz od gen. Čatloša s určitou úlohou odísť do Berlína a tento rozkaz bez vedomia tohoto môjho jediného predstaveného nemôžem podľa stávajúcich voj. predpisov sám z vlastného rozhodnutia zmeniť.⁹ Akonáhle by som dostal od gen. Čatloša rozkaz ujať sa velenia trnavskej posádky, tak by som tak učinil. Nato mi npor. Fraňo sdelil, že nesmiem opustiť Trnavu a musel som mu dať adresu pre prípad, že by ma potreboval. Potom som odišiel z budovy pos. veliteľstva do cukrovaru, kde som mal známeho a tam som vyčkával ďalší vzkaz npor. Fraňu. Tomuto môjmu rozhovoru bol prítomný kpt. Florián Ďuračka a myslím, že aj kpt. Čordáš¹⁰ a ešte jeden

⁹ Priamy aktér týchto udalostí sa dňa 4. 11. 1946 vtedajší škpt. pech. Karol Fraňo k predmetnej veci vyjadril takto: „V dobe, keď započalo Slov. nár. povstanie, povstala aj trnavská posádka. Dňa 28. augusta 1944 bol zadržaný autom v Trnave pplk. gšt. Balay a keď bol predomňa predvedený presne informoval som pplk. Balaya, že trnavská posádka povstáva proti nemeckým okupantom tak, ako aj ostatné posádky na Slovensku a vyzval som ho, aby sa pridal k povstaleckej trnavskej posádke. vysvetlil som mu, že potrebujeme do povstania skúsených dôstojníkov ako je on, on však moju výzvu neposlúchol s odôvodnením, že povstanie robia mladí neskúsení dôstojníci a tvrdil, že Nemci vojnu vyhrajú, že všetko sa ešte premení i keď situácia zdá sa byť už krytická. Ďalej odôvodňoval tiež tým, že má dobré miesto, ktoré nastupuje ako slov. attaché v Berlíne, kde ešte toho dňa má odletieť s lietadlom s Vajnorského letišťa. Keďže pplk. Balay nechcel sa k povstaleckej armáde v Trnave pridať a prosil, aby bol prepustený, že sam nám ano (!) činim, ani rečami nebude škodiť ani v Nemecku ani u Slov. býv. veliteľstiev, na čo sa zaviazal ústnym dôstojníckym slovom a podaním ruky, bol z Trnavy prepustený. Či v Bratislave potom, že sme ho v Trnave zadržali hlásil, nie je mi známe. Od tej doby som sa s menovaným viac nestretol.“ VÚA – VHA Praha, f. osobných spisov, osobný spis Alojza Ballaya.

¹⁰ Správne - stot. pech. Mikuláš Čordáš, narodený 6. 12. 1909, Dvorníky, okres Hlohovec, zomrel 24. 12. 1976, Trnava. Na vojenskú prezenčnú službu nastúpil 1. 10. 1930 v pešom pluku 2 v Litomeřiciach, kde od 10. 10. 1930 do 31. 5. 1931 absolvoval Školu pre dôstojníkov zálohy 3. divízie. V roku 1931 zvládol aj jazdecký kurz a od 18. 1. 1932 do 5. 3. 1932 v Prahe aj kurz pomocníkov proviantných. Po návrate z vojenskej služby bol dočasne nezamestnaný. V novembri 1933 ho prijali do okresnej nemocenskej poisťovne v Trnave, kde pracoval až do mobilizácie v roku 1938 ako revízny úradník. 24. 9. 1938 v dôsledku častotnej mobilizácie sa prezentoval v činnej službe a zaradený bol do pešieho pluku 23 ako proviantný práporu, potom ako veliteľ guľometnej roty. 10. 12. 1938 ho prepustili mimo činnú službu. 15. 5. 1939 ho ako por. pech. aktivovali do slovenskej armády a preložili do skupiny dôstojníkov pechoty z povolania a ustanovili za veliteľa 12/4 roty v pešom pluku 4 v Trnave, ktorý sa onedlho premenoval na peší pluk 1. V rokoch 1939 – 1943 bol veliteľom guľometnej roty a telovýchovným dôstojníkom posádky Trnava, od 15. 7. 1943 bol veliteľom náhradnej roty. 1. 8. 1940 ho povýšili na npor. pechoty a 1. 10. 1940 ustanovili za veliteľa 8/1. roty a 6. 11. 1940 osvetového

dôstojník, ktorého meno neznám - bol v civilu, ktorý sa zmienil, že je vel. dopl. okresu v Brezne n/Hronom.

./.
- 3 -

Asi za 1 hodinu, ako som sa vzdialil z budovy pos. veliteľstva, oznamoval miestny rozhlas z rozkazu pos. veliteľstva, že pos. veliteľ po rozhovore /telefonickom/ s MNO v Bratislave nariaduje všetkým jednotkám trnavskej posádky odísť do kasáreň. Asi za hodinu chcel som vyhľadať npor. Fraňu a opýtať sa ho, či ma ešte potrebuje, bolo mi však sdelené, že npor. Fraňa aj s niektorými jednotkami odišiel smerom na Hlohovec. Nato som sadol do auta a odišiel som do Bratislavu, kde na druhý deň som si na MNO vyzdvihol doklady na cestu do Berlína. Chcel som sa opýtať gen. Čatloša, či mám ísť do Berlína, keď Nemci pochoduju na územie Slovenska, nemohol som sa však dostať k nemu, pretože bol u Dr. Tisu¹¹ a jeho náčelník štábku plk. K r n á č¹² bol v ten deň nemocný a v jeho kancelárií bol prítomný npor.

dôstojníka posádky Trnava. Medzitým od 1. 4. 1941 vykonával aj funkciu zbrojného dôstojníka II/1 praporu. Od 27. 6. do 19. 8. 1941 ako veliteľ 8/1 roty sa zúčastnil poľného ťaženia slovenskej armády. Od 30. 9. 1941 bol veliteľom 4. výcvikovej roty v Bratislave a 1. 10. 1941 ustanovený aj za zbrojného dôstojníka výcvikového praporu. 15. 10. 1941 ho ustanovili za posádkového telovýchovného dôstojníka v Bratislave. 16. 3. 1942 odišiel do poľa a 28. 3. 1942 ho ustanovili za veliteľa 4. roty (gul'ometnej) pešieho pluku 101 Zaistovacej divízie, kde zotrval jeden rok. 1. 1. 1943 ho povýšili na stot. pechoty. 25. 3. 1943 sa vrátil z východného frontu a znova slúžil v Trnave, kde bol 24. 7. 1943 ustanovený za veliteľa náhradnej pomocnej roty. Do ilegálneho protifašistického odboja sa zapojil v roku 1943 ako dôstojník trnavskej posádky. Spolupracoval s npor. K. Fraňom a Š. Noskom. Pomáhal zásobovať partizánov v Malých Karpatoch, od mája 1944 im dodával zbrane. Na začiatku Slovenského národného povstania pomáhal v Trnave zabezpečiť prevzatie a kontrolu povstaleckej moci a potom sa podieľal na organizovanom ústupu posádky na stredné Slovensko. Po príchode trnavskej posádky na povstalecké územie sa zúčastnil bojov pri Hronskom Beňadiku, Žarnovici, Novej Bani a Dolných Hámroch, neskôr veliteľ 4. pešieho praporu „Javor“ I. taktickej skupiny „Kriváň“ a veliteľ opevňovacích prác na južných prístupoch k Banskej Bystrici v úseku Kremnička a v druhej polovici októbra 1944 v úseku II. taktickej skupiny „Fatra“ v priestore Lom nad Rimavicom – Hriňová – Utekáč. Po páde Brezna ustúpil na Vepor, kde zo zvyškov práporu spolu s bývalými príslušníkmi 2. čs. paradesantnej brigády utvoril partizánsky oddiel, s ktorým operoval v priestore Vepor – Poľana – Bukovina. Začiatkom roku 1945 po predchádzajúcom nadviazaní kontaktov s rumunskými vojskami sa so svojou jednotkou pri Hrončeku prebil k sovietskym vojskám a prihlásil sa do 1. čs. armádneho zboru, kde od 18. 2. 1945 ako veliteľ 3. samostatného praporu automatčíkov 4. čs. brigády sa zúčastnil oslobodenia Liptovského Mikuláša, Žiliny, Vsetína, Bystričke pod Hostýnom a i. Dňa 8. 8. 1945 sa stal veliteľ pešieho pluku 23 v Trnave. 17. 8. 1945 ho povýšili do hodnosti mjr. pech. s účinnosťou od 1. 8. 1945. Dňa 24. 9. 1945 bol ustanovený za zástupcu veliteľa pešieho pluku 23. V roku 1946 ako veliteľ jednotky sa zúčastnil bojov proti banderovcom na východnom Slovensku. 27. 5. 1946 odišiel k veliteľstvu „Železo“ na zabezpečenie pohraničného územia a 18. 6. 1946 sa vrátil k svojmu pluku a znova prevzal velenie ako ustanovený zástupca veliteľa pluku. Po viacerých preveleníach dňom 30. 9. 1948 bol premiestnený k pešiemu praporu 23 v posádke Zvolen a 15. 10. 1948 bol ustanovený za jeho veliteľa, neskôr veliteľa pešieho praporu 23 v Nýrsku. Po februári 1948 sa stal obeťou intríg a vykonštruovaných obvinení, ktoré sa onedlho rozšírili obvinením zo strany niektorých údajných svedkov jeho činnosti na východnom fronte. V roku 1951 ho odsúdili na odňatie slobody na 8 rokov, na peňažný trest 20 000 Kčs, konfiškáciu polovice majetku, stratu občianskych práv na 8 rokov. Do roku 1953 nespravodlivo väznený, v roku 1969 Vyšším vojenským súdom oslobodený spod obžaloby a rehabilitovaný. V rokoch 1953 – 1954 bol robotníkom, potom až do roku 1965 bol dopravným referentom. V rokoch 1965 – 1974 pracoval na Generálnom riaditeľstve Cukrovaru Trnava. Od roku 1974 žil na dôchodku. CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013, s. 41-42. ISBN 978-80-89523-20-7.

¹¹ Rozumej u prezidenta SR.

¹² Plk. gšt. Ján Krnáč, narodený 7. 9. 1900 Uhorské, okr. Lučenec. V období od 15. 3. 1918 do

Kubáni¹³, preto tohoto som sa pýtal, čo sa vlastne deje a či mám podľa pôvodného rozkazu cestovať do Berlína. Tento mi sdelil, že podľa jeho zpráv, aké získal priamo z B. Bystrice telefonicky, ráno dňa 31. augusta 1944, údajne v B. Bystrici niektoré jednotky odišly do hôr a pridaly sa k partizánom. Ináč vraj sa na Slovensku nič zvláštneho nedeje.

18. 10. 1918 domobranec rakúsko-uhorskej armády. V roku 1920 absolvoval Učiteľský ústav s maturitou a bol povolaný splniť si brannú povinnosť. V roku 1921-1923 absolvoval Vojenskú akadémiu v Hraničiach s výborným prospechom. V predvojnovej čs. armáde mal pravidelný kariérny postup a zastával rôzne veliteľskej funkcie v jazdeckom pluku 5 v Rimavskej Sobote a Košiciach. Od 30. 9. 1933 do 31. 1. 1934 pôsobil ako spravodajský dôstojník jazdeckého pluku 5 v Košiciach. Potom bol v hodnosti kpt. jazd. odoslaný do Vysokej školy válečnej v Prahe, ktorú absolvoval v období od 2. 10. 1934 do 18. 4. 1938. Po jej ukončení v hodnosti škpt. jazd. bol pridelený k veliteľstvu 8. divízie. V decembri 1938 bol krátko pridelený ku skupine plk. gšt. Bubna v Michalovciach, 1. 1. 1939 menovaný za prednostu 1. a 4. odd. a veliteľstva 12. divízie na Karpatskej Ukrajine. Po ústupe jednotiek divízie z Karpatskej Ukrajiny bol prevzatý do slovenskej armády, zaradený k Vyššiemu veliteľstvu 3 v Prešove. Bol mu priznaný status dôstojníka gšt. a bol povýšený 20. 5. 1939 na mjr. gšt. a 1. 7. 1940 na pplk. gšt. Dňom 31. 1. 1941 bol premiestnený k Veliteľstvu pozemného vojska. Popri iných funkciách pôsobil aj ako profesor na Vysokej vojenskej škole. Na začiatku ľaženia proti ZSSR bol odoslaný na východný front, kde zastával funkciu náčelníka štábu 2. pešej divízie, od konca júla do začiatku novembra 1941 bol náčelníkom štábu Zaistovacej divízie. Po návrate z frontového nasadenia bol menovaný za náčelníka štábu Vojenskej správy, v auguste 1942 do funkcie podnáčelníka štábu ministra národnej obrany. V máji 1943 do funkcie II. náčelníka štábu ministra národnej obrany. V septembri 1943 bol opäťovne odoslaný do poľa na sovietsko-nemecký front, kde sa 21. októbra 1943 stal nakrátko veliteľom 2. pešej divízie. Po jej reorganizácii na technickú brigádu velil tejto jednotke, a to až do konca februára 1944, vrátane jej presunu a dislokácie v severnom Taliansku. V januári 1944 bol povýšený na plk. gšt a po návrate z Taliana bol 15. 3. 1944 vymenovaný za náčelníka štábu ministra národnej obrany. Aj keď neboli zapojení do príprav Slovenského národného povstania, ani do plánov na protinemeckú akciu gen. I. tr. F. Čatloša, po správach o tom, že sa niečo deje v Banskej Bystrici sa 31. 8. 1944 rozhodol odišť tam. Pred Nitrou ho však zadržalo bojové stretnutie medzi ozbrojenou formáciou domáčich Nemcov a partizánov a vrátil sa preto do Bratislavu. Tu bol prezidentom SR J. Tisom obvinený zo spojenia s Banskou Bystricou, z úmyslu prejsť na stranu povstalcov a dočasne zatknutý a uväznený v prezidentskom paláci a neskôr na MNO. Po uvoľnení bolo na neho uvalené domáce väzenie. V októbri 1944 bol preložený do výslužby. Po osloboodení bol v októbri 1945 povolaný do čs. armády a ustanovený do funkcie prednostu 4. oddelenia Vojenskej oblasti 4. V máji 1946 sa stal veliteľom posádky Bratislava. K 1. 3. 1948 bol povolaný do kurzu vyšších veliteľov na Vysokej škole válečnej Praha. 30. 6. 1948 ustanovený za veliteľa tyla Vojenskej oblasti 4. V júni 1949 bol ustanovený za dočasného veliteľa pešieho pluku 14 „Hrdinu Sovietskeho zväzu“ partizána kpt. Jána Nálepku“ v Jelšave. V januári 1950 mu bol odobratý status dôstojníka gšt. a bol prevedený do kategórie dôstojníka zbraní ako plk. pech. V októbri 1950 bol prepustený do pomeru mimo činnú službu a preložený do zálohy v hodnosti plk. pech v zál. CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013, s. 138. ISBN 978-80-89523-20-7.

¹³ S najväčšou pravdepodobnosťou: npr. del. v zál. Valér Vlastimil Kubány (Kubáni), nar. 23. marca 1913 Myjava, okresným súdom Bratislava úradne vyhlásený za mŕtveho dňom 30. septembra 1945. Podľa dokladov priložených k žiadosti o vydanie osvedčenia podľa zákona č. 255/1946 Zb. o príslušníkoch československej armády v zahraničí a o niektorých iných účastníkoch národného boja za oslobodenie, ktorý podala vdova Alžbeta Kubániová, bol vyššie menovaný dôstojník slovenskej armády dňa 5. februára 1945 zaistený pre politickú činnosť a dňa 31. marca 1945 deportovaný z väznice Krajského súdu v Bratislave do nemeckého koncentračného tábora Mauthausen, odkiaľ sa nevrátil. V roku 1948 bolo pozostalej vydané požadované osvedčenie za účasť jej manžela v národnom boji za oslobodenie za obdobie od 5. februára 1945 do 5. mája 1945 ako čs. politického väzňovi. VA-CR MO SR Trnava, f. osobných spisov, Kmeňový list Valéra Vlastimila Kubányho, nar. 23. marca 1913; Archív Oddelenia starostlivosti o vojnových veteránov a vojenských dôchodcov SELUZ MO SR, spisový materiál k vydaniu osvedčenia č. 63118/1948 na meno Valér Kubáni, nar. 23. marca 1913.

Pretože podľa priloženého rozkazu MNO mal som dňom 1. sept. 1944 prevziať funkciu voj. attaché v Berlíne, cestoval som toho istého dňa t. j. 31. aug. 1944 do Berlína.

3./ Z akých dôvodov ste neuposluchli výzvy škpt. pech. Fraňo Karola, aby ste a pridali k povstaleckej trnavskej posádke?

Ako som už v predchádzajúcich zápisniciach vypovedal, boli mi nasledujúce okolnosti známe o prípravách na povstanie a o prechode býv. slov. armády na stranu ČA:

a/ Gen. Málár¹⁴ mi na jar 1944 dôverne sdelil, že slov. armáda, až nastane vhodný čas, prejde na stranu ČA a bude tvoriť jadro budúcej čsl. armády. Gen. Malár si to predstavoval takto:

Až ČA dosiahne sev. okraju Karpat¹⁵ a prenikne do priestoru Krakova, obe slov. divízie, ktorým on velil na východe, musia stále robiť dojem na Nemcov, že sú spoľahlivé a že mužstvo bude proti ČA bojať; tento dojem musel byť udržovaný z toho dôvodu, aby slov. jednotky neboli predčasne odzbrojené, alebo vymenené nem. event. maďarskými jednotkami na hrebenoch Karpat, čím by celý plán prechodu bol predčasne zhatený. Z toho dôvodu — spomenul gen. Malár — bolo by dobre, keby bolo možné dohodnúť sa s ČA, aby táto podnikla na slov. jednotky fingovaný útok ktorý by slov. jednotky pri nepatrnych stratách na oboch stranach na oko odrazili, čím by u Nemcov vznikol dojem, že slov. jednotky sú spoľahlivé. Gen. Malár spomenul tiež, že už na tejto veci pracuje a má styk s veliteľom ruských partizánov na vých. Slovensku.¹⁶

¹⁴ Gen. II. tr. Augustín Malár, narodený 18. 7. 1894, Reitern pri Goseirne, Rakúsko, zomrel marec (?) 1945 Flossenbürg, Nemecko. CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské dejiny Slovenska, zv. V. (1939 – 1945)*. Bratislava: Magnet Press Slovakia, 2008. ISBN 978-80-89169-16-0; ŠTAIGL, Jan a kol. *Generáli – slovenská vojenská generalita 1918 – 2012*. 2. aktualizované a spresnené vyd. Bratislava : Magnet Press Slovakia v spolupráci s Vojenským historickým ústavom, 2012, s. 124-125. ISBN 978-80-89169-25-2; CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013, s. 155-156. ISBN 978-80-89523-20-7.

¹⁵ Správne – Karpát.

¹⁶ K plánom ozbrojeného povstania pozri napr.: CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské dejiny Slovenska, zv. V. (1939 – 1945)*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2008, s. 155-163. ISBN 978-80-89169-16-0; SEGEŠ, Vladimír (vedúci aut. kolektív) – DANGL, Vojtech – ČAPLOVIČ, Miloslav – BAKA, Igor – CSÉFALVAY, František – BYSTRICKÝ, Jozef – ŠTAIGL, Jan – ŠTEFANSKÝ, Michal – PURDEK, Imrich. *Vojenské dejiny Slovenska a Slovákov slovom a obrazom*. Bratislava : Ministerstvo obrany SR v spolupráci s Vojenským historickým ústavom, 2013, s. 254-264. ISBN 978-80-89523-18-4; PAŽUROVÁ, Helena. *Východoslovenská armáda. Horúce leto 1944 na východnom Slovensku*. Banská Bystrica – Múzeum Slovenského národného povstania, 2012. ISBN 978-80-89514-05-2. Na základe povojnového svedectva stot. Vojtecha Boššanyho možno k Ballayovmu tvrdeniu „o styku gen. Malára s veliteľom ruských partizánov na východnom Slovensku“ uviesť nasledovné: „Podľa povojnového svedectva... sa gen. Malár ešte v ten deň (rozumej 18. 8. 1944 – P. Š.) stretol nedaleko Hanušovice s náčelníkom štábu partizánskej jednotky Čapajev npr. let. Ľudovítom Kukorellim. Malár ho presviedčal, aby zastavil akcie a neprovokoval nemeckú stranu k opatreniam, ktoré by mohli nepriaznivo zasiahnuť do plánu slovenskej armády. Zároveň ho žiadal, aby nenabádal a neagitoval vojakov na prechod k partizánom, lebo tým sa armáda oslabuje.“ Ďalšie svedectvo o stykoch gen. A. Malára s predstaviteľmi partizánskeho hnutia na východnom Slovensku podal Jozef Bahurinský, ktorý dňa 29. 8. 1944 zorganizoval jeho stretnutie so zástupcami štábu partizánskeho zväzku Karasjov – Stepanov. Podľa svedectva J. Bahurinského, ktorý gen. A. Malára sprevádzal na predmetnom stretnutí, veliteľ Východoslovenskej armády žiadal, aby partizáni neodstrojovali malé slovenské jednotky, aby neprijímali slovenských vojakov do svojich radov, lebo on potrebuje vojakov pre pripravovanú povstaleckú akciu. Zároveň žiadal, aby partizáni ustúpili od všetkých svojich akcií, lebo je nebezpečenstvo, že Nemci odzbroja slovenské jednotky, a tým sa znemožní začať povstanie s dvomi divíziami. Gen. A. Malár nedostal od Stanislava Wronskeho-Kroka záväzny slub, že partizáni zastavia akcie... Avšak obe strany sa navzájom hodnotili ako nádejní spojenci. PAŽUROVÁ, Helena.

b/ Obe slov. techn. divízie musia prísť z Rumunska a Itálie najneskôr do konca sept. 1944 domov a musia byť dislokované na celom území Slovenska za účelom povstania všetkých posádok na Slovensku. Pripomínam, že práve touto úlohou som bol poverený gen. Čatlošom pre moju činnosť v Berlíne.

./

- 4 -

c/ Pomalým a postupným povolávaním záložníkov behom mesiaca septembra do všetkých posádok maly byť na Slovensku utvorené silné jednotky vo všetkých posádkach,

d/ Mjr. Lisický, ktorý odletel do Ruska, podľa mojho presvedčenia z rozkazu gen.

Čatloša a gen. Malára pre inštrukcie sa ešte dňa 30. augusta 1944 nevrátil.¹⁷

e/ Na reč gen. Čatloša večer dňa 29. augusta 1944 má presvedčovala o tom, že radšej nechá napochodovať niekoľko jednotiek nem. armády na územie Slovenska, než sa s nimi pustiť do boja a tým prezradiť všetky prípravy, ktoré neboli dokončené a ani mjr. Lisický z Ruska nedoniesol ešte inštrukcie. Mal som dojem, že gen. Čatloš s Malárom obdobným spôsobom prevedú prechod Slovenska na stranu ČA, ako to previedlo Rumunsko¹⁸, vzdor tomu, že tam malo niekoľko nem. sborov a predpokládal som, že Nemci na obsadenie Slovenska budú môcť uvoľniť len nepatrné a pre 4 slov. z mobilizované divízie málo primerané sily. Súči si vedomý týchto skutočností, t. j., ČA ešte nebola na úpäti Karpat, ani v priestore Krakova, slov. techn. divízie boli ešte za hranicami, domáca mobilizácia ešte neprevedená, inštrukcie z Ruska ešte nedodané a rozhlasový prejav gen. Čatloša - mal som po príchode do Trnavy dňa 30. augusta 1944 ten dojem, že sa jedná len o izolovaná akciu trnavskej posádky, tým viac, že ani v Bratislave, ani v Trenčíne v N. Meste n/Váhom a v Piešťanoch sa nič nedialo.¹⁹

Z týchto skutočností usudzujúc, nemôhol som podľa svojho čistého vedomia a svedomia prevziať velenie v Trnave a nahnať slovenských ľudí s ľahkými zbraňami / ručnými/ proti nemeckým tankom, tým viac, že mi na to nedal nikto právo ani rozkaz.

4./ Tvrdil ste vtedy v Trnave a komu, že Nemci vojnu vyhrajú?

Východoslovenská armáda. Horúce leto 1944 na východnom Slovensku. Banská Bystrica – Múzeum Slovenského národného povstania, 2012, s. 262, s. 270. ISBN 978-80-89514-05-2.

¹⁷ K okolnostiam úletu mjr. let. M. Lisického na územie ovládané sovietskou Červenou armádou pozri napr.: JABLONICKÝ, Jozef. *Povstanie bez legiend*. Bratislava : Obzor, 1990, s. 37-54. ISBN 80-215-0077-8. Stot. gšt. J. Stanek, vtedajší prednosta spravodajského oddelenia MNO SR a priamy svedok odletu mjr. let. M. Lisického k okolnostiam štartu z letiska Mokraď uviedol aj toto..., Lietadlo, ktoré odletelo do Moskvy so Šmidkem a gen. Ferjenčíkom, trochu sa opozdilo, nakoľko sa čakalo na príchod gen. Ferjenčíka. Gen. Ferjenčík vystúpil z auta asi na vzdialenosť 150 m od lietadla. V nervovom napäti na dialku sa mi zdálo, že je to Ballay a preto ja a môj šofér /:slob. v zál. Branislav Fabok, Dolná Krupá, okres Trnava:/ sme chceli zahájiť palbu z pištolí na blížiaceho dôstojníka, ktorého sme pokládali za Ballaya, z obavy, že celý nás podnik je prezradený.:/* VÚA – VHA Praha, f. osobných spisov, prehlásenie pplk. gšt. J. Staneka z 26. júna 1946, osobný spis Alojza Ballaya.

¹⁸ K udalostiam prevratu v Rumunsku pozri napr.: *Varšavské povstanie a Slovenské národné povstanie – paralely a rozdiely*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Banská Bystrica 14–15. októbra 2008. Zostavil M. Syrný. Banská Bystrica : Múzeum Slovenského národného povstania. 2009, s. 176-201. ISBN 978-80-970238-1-2.

¹⁹ Porovnaj napr.: CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské dejiny Slovenska, zv. V. (1939 – 1945)*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2008, s. 153, s. 155-163, s. 178-179. ISBN 978-80-89169-16-0; BYSTRICKÝ, Jozef. Slovenská armáda v plánoch československého ministerstva národnej obrany v Londýne v rokoch 1943-1944. I: PEŠEK, Jan a kol. *Kapitolami najnovších slovenských dejín. K 70. narodeninám PhDr. Michala Barnovského, DrSc.* Bratislava : HÚ SAV, 2006, s. 18-32. ISBN 80-969623-6-1.

Nikdy som nikomu v Trnave netvrdil, že Nemci vojnu vyhrajú. Nevylučujem, že som vtedy v Trnave npor. Fraňovi povedal, že v prípade boja o Trnavu, potečie slovenská krv a vzdor tomu tento boj pravdepodobne vyhrajú Nemci.

Priznávam sa, že v roku 1940 a začiatkom r. 1941 pripúšťal som, že Nemci po zdolaní Francie, event. porazia aj Angliu, nebol som však sám, ktorí túto možnosť pripustili a boli to veľké osobnosti. Od okamžiku však, ako som v júni 1941 videl bojovať ČA, videl som jej výstroj a výzbroj, ani na okamžik som nezapochyboval, že Nemci túto vojnu proti SSSR musia prehrať. Toto môže dokázať jednak kpt. Ďurák a²⁰, ktorý bol pobočníkom gen. Malára v zime 1941/42 a ja som bol náčelníkom štábu býv. RD a s ktorým som bol v neustálom styku, d'alej to môžu dokázať plk. gšt. Tot h²¹, s ktorým

²⁰ Správne – stot. Florián Juračka.

²¹ Jozef Tóth, narodený 22. 5. 1910 Onokovce, okr. Užhorod, zomrel 26. 12. 1994 Bratislava. 9. 4. 1930 bol odvedený do čs. brannej moci. 1. 10. 1930 bol prezentovaný ako nováčik na vykonanie prezenčnej služby v jazdeckého pluku 10 a zaradili do 5. eskadróny. 15. 10. 1930 ho premiestnili do hraničiarskeho praporu 7 a nasledujúcim dňom zaradili do 4. hraničiarskej roty. 18. 1. 1931 ho povýšili na slob. 30. 5. povýšili na des. 15. 6. 1931 bol premiestnený do 1. hraničiarskej roty. 16. 8. 1931 povýšený na čat. 19. 9. 1931 mu priznali status ašpiranta. 30. 9. 1931 bol premiestnený ako vojenský akademik do Vojenskej akadémie v Hraniciach. V období od 6. 10. 1930 do 30. 5. 1931, to znamená pred nástupom na Vojenskú akadémiu, absolvoval Školu pre dôstojníkov pechoty v zálohe 7. divízie v Olomouci. Vojenskú akadémiu ukončil v r. 1933 s veľmi dobrým prospechom. 16. 7. 1933 bol už ako por. pech. zaradený do pešieho pluku 15 ako veliteľ časy 2. roty. 15. 9. 1936 ho premiestnili do pešieho pluku 40, kde pôsobil ako veliteľ časy v Škole pre dôstojníkov pechoty v zálohe. Na základe žiadosti, po úspešnom vykonaní vstupnej lekárskej prehliadky v Psychotechnickej stanici Vojenského leteckého učilišťa v Prostějove, bol zaradený do kurzu leteckých pozorovateľov zbrani, ktorý trval od 3. 8. 1936 do 30. 10. 1936. Kurz absolvoval s dobrým hodnotením. 1. 11. 1936 bol menovaný za let. pozorovateľa pechoty. Od 3. 10. 1936 do 31. 7. 1937 bol pridelený k leteckému pluku 2. 1. 11. 1937 bol menovaný za pol'ného leteckého pozorovateľa pechoty. Od 25. 2. 1938 bol trvalo pridelený do pešieho pluku 18, s určením za dočasného veliteľa 3. strážnej roty. V tejto funkciu zotrval do 31. 8. 1938, keď bol ustanovený za veliteľa 10. roty pešieho pluku 18. Túto funkciu zastával až do rozbitia Č-SR v marci 1939. 22. 3. 1939 bol prepustený z vojenskej činnej služby. Po vzniku Slovenského štátu bol zaradený do slovenskej armády. Od 27. 3. 1939 do 16. 4. 1939 bol veliteľ praporu pešieho pluku 41. V priestore Pavlovice – Závadka zaisťoval hranicu pred prípadnou agresiou maďarskej armády. 5. 5. 1939 bol premiestnený do samostatného praporu III a včlenený do technickej roty. 15. 5. 1939 bol ustanovený za zástupcu a 1. pobočníka veliteľa praporu. Od 24. 8. do 29. 8. 1939 sa s jednotkou nachádzal na severnej Orave. V priestore Lokca – Námestovo jeho prapor vyčkával na rozkaz zapojiť sa do t'aženia slovenskej armády proti Poľsku. Od 30. 8. 1939 do 15. 9. 1939 sa nachádzal so samostatným prípravom III. v rajóne V. Tatry – Ždiar – Levoča. Od 16. 9. 1939 do 9. 10. 1939 veliteľ samostatného praporu III. horského pešieho pluku 6. Od 30. 11. 1939 bol premiestnený do horského pluku 6 a určený za 1. pobočníka veliteľa pluku. V období od 15. 2. 1940 do 15. 2. 1942 frekventant Vysokej vojennej školy v Bratislave. 1. 1. 1940 povýšený na stot. pech. 22. 6. 1941 pridelený k Veliteľstvu vzdušných zbraní ako pol'ny letecký pozorovateľ. 27. 6. 1941 odišiel do poľa so slovenskou armádou, kde zotrval do 14. 8. 1941. 1. 3. 1942 bol pridelený na 3-mesačnú stáž k nemeckému veliteľstvu na východnom fronte. Zo stáže sa vrátil 20. 5. 1942. Už 30. 6. 1942 bol premiestnený na Veliteľstvo divíznej oblasti 1, s určením za náčelníka štáb. 1. 7. 1942 bol zaradený do výcvikovej skupiny poľných letuňových pozorovateľov štábov. Od 10. 7. 1942 do 10. 7. 1943 príslušník Zaist'ovacej divízie, kde pôsobil ako prednosta I.a oddelenia veliteľstva divízie. Počas služby v Zaist'ovacej divízii (1. 1. 1943) bol zaradený do skupiny dôstojníkov gšt., absolventov Vysokej vojennej školy. 1. 7. 1943 povýšený na mjr. gšt. Od 24. 8. 1943 bol pridelený k Veliteľstvu vzdušných zbraní s určením za prednosta organizačného a mobilizačného oddelenia. 1. 2. 1944 bol ustanovený za náčelníka štáb. Veliteľstva vzdušných zbraní. Do tejto funkcie ho ustanovili ešte raz, a to 1. 8. 1944. Mjr. gšt. J. Tóth bol hlavný organizátor príprav Slovenského národného povstania v slovenských vzdušných zbraniach. Od 29. 8. 1944 účastník Slovenského národného povstania ako vojak 1. čs. armády na Slovensku. Od 8. 9. 1944 veliteľ leteckej skupiny 1. čs. armády na Slovensku. 1. 10. 1944 povýšený na pplk. gšt. Vo funkciu veliteľa povstaleckého letectva zotrval až do 28. 10. 1944, keď odišiel do hôr. Od 3. 3. do

a s inými slov. dôstojníkmi boli sme v r. 1943 pozvaní na akýsi večierok, kde boli aj Nemci a keď sa v spoločnosti nem. a slov. dôstojníkov sa chválil jeden nem. pplk, že Nemci túto vojnu vyhrajú, som mu pred celou spoločnosťou povedal, že Nemci prehra- li túto vojnu v tom okamžiku, akonáhle prepadli SSSR. Neviem pochopíť, prečo mi je vkladané do úst, že som v Trnave povedal, že Nemci vojnu vyhrajú, keď už bolo každému nad slnko jasnejšie, že Nemci sú už dávno porazení. Pamätám sa, že mnohí slov. dôstojníci, medzi nimi i plk. Toth povedali po mojom uvedenom prehlásení, že to bolo odvážné tvrdenie.

./.
- 5 -

5./ Odkedy a dokedy ste boli voj. attaché v Berlíne?

Dňom 20. augusta 1944 bol som pozbavený velenia VVZ a dňa 21. aug. 1944 som odovzdal túto funkciu pplk. del. Jozefovi Z a dž o r o vi.²² Toho istého dňa mi bol doručený

6. 4. 1945 bol posádkovým veliteľom v Košiciach. Od 7. 4. do 25. 6. 1945 bol zástupca veliteľa 4. čs. brigády 1. čs. armádneho zboru, účastník oslobodzovacích bojov. Po vojne bol prijatý do čs. armády. V období od 11. 6. 1945 do 31. 7. 1945 veliteľom 4. pešej divízie. Od 1. 8. 1945 do 30. 3. 1946 bol veliteľom Leteckej oblasti 4. Z tejto funkcie odoslaný na štúdium vo Vojenskej akadémii K. J. Vorošilova v Moskve, ktorú úspešne ukončil 30. 4. 1947. Dňom 7. 3. 1947, s účinnosťou od 1. 1. 1946, povýšený na plk. gšt. Od 1. 5. 1947 do 31. 11. 1947 profesor Vysokej školy válečnej v Prahe. Od 24. 10. 1947 do 30. 5. 1949 dočasný náčelník štábu Vojenskej oblasti 4. Od 31. 5. 1949 do 31. 5. 1958 zástupca náčelníka a náčelník K 1, fakulty Vyššieho vojenského učilišťa, resp. Vojenskej technickej akadémie v Brne. Po prepustení z čs. armády pracoval v Štatistickom úrade, potom v podniku Slovenska. Rehabilitovaný bol v r. 1990 v hodnosti plk. gšt. V r. 1995 povýšený do hodnosti genmjr. in memoriam. CSÉFALVAY, František a kol. *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013, s. 247-248. ISBN 978-80-89523-20-7.

²² Jozef Zadžora, narodený 5. 1. 1905 Prešov, zomrel 5. 5. 1960 Brno (dnes Česká republika). Vychodil reálne gymnázium v Prešove a roku 1923 nastúpil na štúdium na Vojenskej akadémii v Hraniciach na Morave. Po jej ukončení bol 15. 8. 1925 vymenovaný do hodnosti por. a zaradený do delostreleckého oddielu 261 v Betliari. Od októbra 1925 do júla 1926 študoval na aplikačnej škole pri Učilišti pre delostrelectvo v Olomouci. Po návrate do Betliara bol zaradený ako 1. dôstojník batérie. Do hodnosti npor. ho povýšili 1. 10. 1929. Od novembra 1929 do mája 1930 bol odvelený do ekvitačného kurzu dôstojníkov delostrelectva v Košiciach. Vo funkciu 1. dôstojníka následne slúžil v 1. batérii v Betliari, od októbra 1930 v 2. batérii vo Vlachove a Rožňave, od augusta 1932 v náhradnej batérii v Košiciach a Prešove. Od januára do októbra 1935 bol vyslaný do jazdeckého kurzu pri Vojenskom jazdeckom učilišti v Pardubiciach. Povýšený do hodnosti kpt. bol 1. 4. 1935. Po ukončení kurzu sa vrátil do pôvodnej funkcie k delostreleckému oddielu 261, ale už v januári 1936 bol určený za pobočníka veliteľa oddielu v Prešove. Od mája 1936 pôsobil v Olomouci v Delostreleckom učilišti ako cvičiteľ jazdy v ekvitačnom kurze pre rotmajstrov delostrelectva. V októbri 1936 sa stal veliteľom pomocnej batérie olomouckého Delostreleckého učilišťa. Od februára do mája 1938 absolvoval strelecký kurz delostrelectva. Hodnosť škpt. dosiahol 1. 4. 1938. Počas mníchovskej krízy zostal v učilišti. V decembri 1938 prevzal velenie ekvitačnej batérie inštrukčného delostreleckého pluku. V januári 1939 bol premiestnený k delostreleckomu pluku 111 do Liptovského Sv. Mikuláša, kde vykonával povinnosti veliteľa batérie a od polovice marca veliteľa oddielu. K 1. 4. 1939 ho povýšili na mjr. V máji 1939 sa stal veliteľom II. oddielu delostreleckého pluku 3 v Prešove, s ktorým sa v septembri toho roka zúčastnil na poľnom ťažení slovenskej armády proti Poľsku. V januári 1940 prevzal velenie III. oddielu. V máji 1940 ho premiestnili do Trenčína a ustanovili do funkcie veliteľa Delostreleckého protiletadlového pluku. Na pplk. bol povýšený 1. 1. 1942. V tomto čase sa zapojil do protifašistického odboja. Ilegálne Vojenské ústredie ho neskôr poverilo prípravou povstania v Trenčíne a na Dolnom Považí. Po rozhlasovom prejave gen. I. tr. F. Čatloša a vypuknutí Slovenského národného povstania nechal trenčiansku posádku bez velenia a odišiel do Banskej Bystrice, kde bol zatknutý. Od 12. septembra 1944 prevzal velenie delostrelectva IV. taktickej skupiny „Murán“, ktorá bránila údolie Hornej Nitry a mestá Nováky, Prievidza a Kremnica. Po ústupe do hôr bojoval ako partizán v priestore Kalište – Baláže. V januári 1945 sa pripojil k partizánskemu oddielu „Vpred“,

dekrét býv. MNO, ktorého opis prikladám. Od 21. aug. 1944 do 30. aug. 1944 bol som na dovolenej v Trenčíne. Ako z priloženého opisu dekrétu je zrejmé, mal som prevziať funkciu voj. attaché v Berlíne dňa 1. sept. 1944, ktorýžto rozkaz som aj vykonal.

Voj. attaché v Berlíne som bol do 14. okt. 1944, kedy som sa v dôsledku národného povstania na Slovensku tejto funkcie vzdal a cestoval som na Slovensko, avšak na moravsko-slov. hraniciach v Lanžhote bol som nemeckou SD zatknutý a držaný vo väzení až do konca vojny.

6./ Kedy ste sa fakticky dozvedeli, že na Slovensku nastalo, alebo už je nár. povstanie?

O tom, že na Slovensku je povstanie, dozvedel som sa v Berlíne asi

8. - 10. septembra 1944 z londýnskeho rozhlasu a taktiež Nemci mi dávali na javo, že na Slovensku sa niečo deje a ked' som žiadal, aby obe slov. techn. divízie z Itálie a Rumunska boli behom mesiaca sept. 1944 presunuté na územie Slovenska, bolo mi sdelené, že t. č. nie je aktuálny tento presun, a slúbili mi, že asi za 1 - 2 mesiace, aby som svoju žiadosť znova predniesol a potom snád to bude prevediteľné²³.

Asi 10. sept. požiadal som o vydanie pasu a víza na, Slovensko, toto mi bolo, doručené asi 16. sept. 1944. Vízum som žiadal z toho dôvodu, pretože som sa rozhodol, že sa pokúsim dostať do priestoru povstania až sa dostanem na Slovensko.

Asi 17. sept. 1944 som cestoval do Trenčína priamo, abych zistil od svojich známych, akým spôsobom by som sa môhol dostať do priestoru povstania. Moja manželka mi sdelila, že teraz to už nie je možné odísť do priestoru povstania, pretože by ju, ako aj deti Nemci vraj popravili. Nechtiac riskovať život svojej rodiny, rozhodol som sa, že sa pokúsim dostať sa cez Švédsko do Ruska, alebo cez Švajčiarsko do Anglie s úmyslom vstúpiť do zahraničného vojska. Odišiel som preto z Trenčína nazpäť do Berlína, vyhľadal som jak švajčiarského tak švédského voj. attaché a požiadal som ich, či by mi neumožnili falošným pasom prechod do Ruska, alebo Anglie. Obaja mi sdelili (,) že to nie je možné, pretože v prípade môjho zadržania môhli by byť oni kompromitovaní, preto som sa rozhodol znova sa vrátiť na Slovensko, čo som aj učinil 15. októbra s tým úmyslom, abych sa predsa len pokúsil dostať do priestoru povstania, alebo ked' to nebude možné, tak odísť do hôr a viesť partizánsky boj. K uskutočneniu tohto môjho úmyslu však nedošlo, pretože som bol na hraniciach zatknutý, ako som uviedol v odpovedi 5.

7./ Vysvetlite rozpor medzi dátumom 20. augusta 1944, kedy, ako udávate v predošlých Vašich výpovediach, že ste už bol voj. attaché v Berlíne a 28. augustom 1944, kedy ste bol zadržaný v Trnave?

s ktorým na konci marca 1945 prešiel líniu frontu pri Mýte pod Ďumbierom. Na začiatku apríla 1945 sa prihlásil do služby v 1. čs. armádnom zbere a bol zaradený do 1. delostreleckého pluku 1. čs. pešej brigády. Po skončení 2. svetovej vojny prevzal v júni 1945 velenie formujúcej sa 4. horskej delostreleckej brigády v Prešove. Po jej zrušení sa v októbri 1945 stal veliteľom novovytvorenej 12. delostreleckej brigády v Kežmarku. Na plk. bol povýšený vo februári 1947 so spätnou platnosťou k 1. 10. 1946. Od júna 1947 do augusta 1949 študoval na Najvyššej vojenskej akadémii K. J. Vorošilova v Moskve. Po jej absolvovaní bol pridelený Vysokému vojenskému učilištu v Prahe, kde pôsobil ako náčelník stolice delostreleckej (t. j. Katedry delostrelectva). V auguste 1951 bol premiestnený do Brna a poverený velením Delostreleckej fakulty Vojenskej technickej akadémie. Dňom 1. 6. 1953 ho prezident republiky vymenoval do hodnosti brig. gen. (12. 6. 1953 hodnosť premenovaná na genmjr.). Od januára 1959 bol v kádrovej dispozícii a 30. novembra toho roku odišiel do zálohy. ŠTAIGL, Jan a kol. *Generáli – slovenská vojenská generalita 1918 – 2012*. 2. aktualizované a spresnené vyd. Bratislava : Magnet Press Slovakia v spolupráci s Vojenským historickým ústavom, 2012, s. 219-220. ISBN 978-80-89169-25-2; CSÉFALVÁY, František a kol. *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013, s. 271. ISBN 978-80-89523-20-7.

²³ Rozumej – vykonateľné (realizovateľné).

Nikdy som netvrdil, že som bol voj. attaché od 21. augusta 1944.

./.

- 6 -

Svojho času pri vypočúvaní mi bola daná otázka, aké funkcie som vykonával v býv. slov. armáde. Na túto otázku som uviedol čas odkedy (,) dokedy som bol v určitej funkcií, neuvádzal som však, kedy som bol na dovolenej.

Podľa priloženého opisu dekrétu je zrejmé, že som bol ustanovený voj. attaché v Berlíne dňa 19. augusta a to dňom nastúpenia v Berlíne – 1. septembra 1944. Dňom 20. augusta 1944 som bol zbavený velenia VVZ a súčasne mi bol doručený dekrét, ktorého opis prikladám.²⁴ Rozpor v datumoch vznikol tým, že som uviedol zhruba dátu funkcií, ktoré som zastával a neuviedol som, že medzi 20. aug. 1944 a 30. augustom 1944 som bol na dovolenej, ačkolvek dekrét mi bol už doručený. Pripomínam, že datum 28. augusta 1944, ktoré je uvedené v otázke je mylne, pretože celá vec v Trnave sa prihodila dňa 30. augusta 1944 v poľudnajších hodinách.

8./ Sú Vaše výpovede správne zapísané a máte ešte niečo k podotknutiu?

Výpovede sú správne spísané. Vedomý som si toho, že ked' som bol v Trnave vyzvaný npor. Fraňom, abych prevzal velenie v Trnave, že som sa dopustil určitej chyby, avšak, ako v discipline (!) vychovaný vojak s voj. minulosťou 20 rokov nevedel som sa rozhodnúť na vlastnú päť v tejto dôležitej veci a bez vedomia svojho predstaveného gen. Čatloša zmeniť mi daný rozkaz. Tým viac som sa nemôhol k tomuto odhodlať, že som nemal ani poňatia o tom, že okrem údolia Váhu po Trenčín celé Slovensko povstalo proti Nemcom a okrem toho vediač, že gen. Čatloš spolu s gen. Malárom pripravovali prechod slov. armády na stranu ČA a boli v styku s predstaviteľmi ČA prostredníctvom mjr. Lisického, ktorý 3., alebo 4. augusta 1944 odletel do Ruska. Mal som dojem, že sa jedná len o nejaký husársky kúsok mladých dôstojníkov o čom ma utvrdilo aj to, že gen. Malár mal dňa 30. augusta 1944 večer rozhlasový prejav v ktorom tvrdil, že všetko je predčasné, prenáhlené a je nutné vyčkať, aby sme potom ľahli všetci za jeden v povraz. Tým, že gen. Malár mi sdelil, že je v styku s veliteľom ruských partizánov na vých. Slovensku a vedel som, že mjr. Lisický pred odletom do Ruska bol u gen. Malára, bol som presvedčený, že gen. Malár je smerodajnou osobou. Jak už som v predchádzajúcich svojich výpovediach sdelil, ked' som sa pýtal gen. Malára po odlete mjr. Lisického, čo je s Lisickým a čo a ako bude, tento mi sde-lil s „Nestaraj sa o to, všetko sa včas dozvieš“.

Ako každý človek, tak aj ja mám svoje chyby, ktoré nepopieram, avšak v mnohých veciach sa mi deje krivda. Ked' som bol v Bratislave, asi pred 3 mesiacmi hľadať si civ. zamestnanie, pretože mi bolo už otupné ponevierať sa medzi ľudmi bez zamestnania doma, dozvedel som sa, že sú o mne rozšírované zlomyseľné zprávy, ktoré sa rozšírujú

²⁴ Dňa 19. augusta 1944 bol vydaný rozkaz Veliteľstva vzdušných zbraní č. 51, ktorého obsah článku 221 „Veliteľ vzdušných zbraní – rozlúčenie“ uvádza na pravú mieru Ballayovo tvrdenie o „zbavení velenia VVZ“. V citovanom článku sa uvádza nasledovné: Nariadením MNO čís. 75.038 Dôv.kab.1944 zo dňa 17. augusta som dňom 20. aug. 1944 uvoľnený od funkcie veliteľa vzdušných zbraní. Počas mojej viac ako dvojročnej činnosti u VVZ vo funkcií náčelníka štábu, zastupujúceho veliteľa a neskôr veliteľa vzdušných zbraní, našiel som pre svoju prácu a činnosť veľké porozumenie a podporu u všetkých príslušníkov vzdušných zbraní, najmä u veliteľov útvarov a u celého štábu VVZ. Za túto podporu vyslovujem všetkým pri svojom odchode moju srdečnú vďaku. Súčasne prajem všetkým veliteľom, dôstojníkom, rotmajstrom, civ. zamestnancom, poddôstojníkom a mužstvu mnoho úspechov v ďalšom budovaní slovenskej vzdušnej zbrane.“ VHA, f. MNO SR 1939-1945, f. o. Veliteľstvo vzdušných zbraní, rozkaz Veliteľstva vzdušných zbraní č. 51 z 19. augusta 1944, čl. 221, inv. č. 5, šk. č. 1.

bez toho, že by sa išlo na koreň veci. Napr.: počul som, že sem bol členom slov.-nemeckej spoločnosti v Trenčíne, že moja manželka je Nemka a bola členkou Deutsche Partei, že môj 10 ročný syn navštevoval nemeckú ľud. školu v Trenčíne a pod. Všetky tieto reči sú zlomysel'ou luhaninou²⁵, ktoré majú za účel, aby mojej rodine a mne škodili. Všetko sa dá dokázať veľmi ľahko že nie je pravdou a som ochotný komukol'vek, kto mi jednu z uvedených klebiet dokáže odovzdávať po celý moj život moj mesačný zárobok.

./.

- 7 -

Mám dojem a som presvedčený, že som sa doterajšími mojimi čiňmi, ako býv. akt. dôstojník, žiadnym činom neprehrešil proti mojej národnej a vojenskej cti, lebo podľa svojho vedomia a svedomia, som čestne konal svoje povinnosti a nikdy nikomu som vedome a so zlomyselnosťou, alebo z pomsty neuškodil.²⁶

Pripomínam, že za prvej ČSR bol som pravdepodobne mojimi predstavenými považovaný za spoľahlivého dôstojníka²⁷, pretože som bol u del. pluku 10 v Lučenci²⁸ veliteľom ostrahovej baterie, bol som veliteľom baterie, ktorá mala delá /kanóny/ (,) ktoré maly byť novozavedené a neskôr aj boli zavedené do výzdroja (!) čs. armády, skúšky vykonávané s týmito kanónmi boli prísné tajné a tieto som prevádzal pred veľkou komisiou MNO v Prahe ja. Protokol bol ukončený, prečítaný a podpísaný.

²⁵ Rozumej – klamstvom.

²⁶ Jeho osobný dojem nezdieľal pplk. gšt. Ján Stanek, ktorý na vyžiadanie čs. vojenských spravodajských orgánov vydal prehlásenie datované 26. júnom 1946. Vo svojom prehlásení k zmýšľaniu a osobným postojom plk. gšt. A. Ballaya uviedol aj toto... Plk. Ballay bol známy germanofil a horlivým zástupcom tisovsko-fašistického režimu. Mal veľké sympatie i k Maďarom.“ VÚA – VHA Praha, f. osobných spisov, prehlásenie pplk. gšt. J. Staneka z 26. júna 1946, osobný spis Alojza Ballaya.

²⁷ V kvalifikačnej listine vtedajšieho kpt. del. A. Ballaya, 1. dôstojníka 4. batérie II. oddielu delostreleckého pluku 4 nachádzame jeho nasledovné hodnotenie: „Velmi iniciatívny, spolehlivý, energický, svédomitý a pilný. Uvědomuje si odpovědnost a nevyhybá se ji.“ „... Velmi nadaný, duševně pružný, má rychlý postřeh a logicky uvažuje.“ „... Velmi dobrý a energický subalterní dôstojník jak takticky tak administrativně. Jak velitel baterie má velmi dobré znalosti jak taktické, tak technické a administrativní.“ „... Ve všech funkcích až do velitele baterie velmi dobré upotřebitelný. Zná slovem a písmem dostatočně německy a maďarsky. VÚA – VHA Praha, f. osobných spisov, osobný spis Alojza Ballaya.

²⁸ Delostrelecký pluk 10 vznikol 1. januára 1923 premenovaním Ľahkého delostreleckého pluku 10. Veliteľom Ballayovho pluku bol plk. del. Karel Anděl. FÍDLER, Jiří – SLUKA, Václav. *Encyklopédie Brannej moci. Republiky Československé 1920 – 1938*. Praha : Libri, 2006, s. 121-122. ISBN 80-7277-256-2.